

SPRÁVA KULTÚRNYCH ZARIADENÍ MK SR
SLOVENSKÁ FILMOVÁ TVORBA

VINŠOVAČKY Z ANIMOVANEJ TRUHLIČKY

BIBIANA, MEDZINÁRODNÝ DOM UMENIA PRE DETI

6.12.1990 - 20.1.1991

SEM, SEM, KREŠŤANIA,
DO BETLEHEMA,
SEM POSPIECHAJTE,
KRÁĽA VITAJTE!
VITAJ, DIETĽA KRÁSNE,
ULOŽENÉ V JASLE

- * „VITAJ, DIETĽA KRÁSNE, uložené v jasle“ – znelo nám v duchu na mysl, keď sme v znamení Vianoc koncipovali túto výstavu.
- * Svojím dielom sa na nej prezentujú výtvarníci Hana Cigánová a Peter Cigán.
- * Na počiatku bola myšlienka filmovo stvárniť slovenské ľudové detské hry a výročné obrady, z ktorých mnohé dnešné dieťa vôbec nepozná, hoci patria k vrcholom slovenskej národnej kultúry.
- * Animovaný film, ako špecifický druh výtvarného umenia, dokáže pretlmočiť dieťaťu národný odkaz podobne, ako ilustrovaná kniha. Na rozdiel od nej ho však dokáže pretlmočiť aj v spojení s hudbou, rytmom a zvukomalebnosťou ústneho prejavu.
- * Tak sa postupne zrodil animovaný filmový cyklus slovenského obradového folklóru „MALOVANKY – SPIEVANKY“, kde sú jednotlivé ľudové hry, obyčaje a zvyky chronologicky zoskupené podľa ročných období do štyroch samostatných (krátkometrážnych) častí „JAR“, „LETO“, „JESEŇ“, „ZIMA“.
- * Výstava je svojím spôsobom prenesením filmových scén Petra Cigána a bábok Hany Cigánovej k filmom „Jeseň“ a „Zima“ z kolibských ateliérov, kde sa celý projekt realizoval, na pôdu Bibiany.
- * Jej súčasťou sú aj samostatné filmy, ktoré tu slávia svoju premiéru. (Film „Zima“ bol dokončený v tomto roku; film „Jeseň“ vlani získal Cenu čl. filmu na zlínskom filmovom festivale pre deti.)
- * Neodmysliteľnou súčasťou detských hier, výročných obradov a úkonov, boli popri samotných hračkách; masky a zvykoslavné predmety a v širšom poňatí vôbec mnohé ďalšie, či už dekoratívne, alebo užitočné predmety.
- * Napospol ide o drobné ľudové výtvarné artefakty, neraz vysokej umeleckej i funkčnej hodnoty, s ktorými sa dnešné dieťa prakticky už vôbec nestretné, ako sú napr. drevené vyrezávané formy na syr a oštiepky, tkáčske kartičky, praslice, ap. Zo zvykoslavných predmetov sú to napríklad betlehemské fokoše, čapice, truhličky pri polazovaní, trojkráľová hviezda; ktoré si voľakedy vytvárali na oslavu sviatkov deti samotné.
- * V snahe oživiť túto tradíciu sme sa snažili filmový projekt koncipovať tak, aby sa v ňom – v organickom spojení s výtvarným prejavom Hany Cigánovej a Petra Cigána – uplatňovali aj tieto autentické ľudovoumelecké výrobky a výtvary.
- * Výrazové prostriedky animácie nám pritom umožnili ukázať dieťaťu nielen ten-ktorý výrobok ako taký, jeho estetickú kvalitu, ale aj proces jeho vzniku, jeho materiálovú podstatu, či princíp fungovania.
- * V tomto zmysle bolo našou snahou doceliť, aby sa filmový prepis kalendárneho obradového folklóru – v hudobnom stvárnení Svetozára Stračinu – stal dieťaťu zároveň aj akousi prvou „oživenou“ galériou slovenského ľudového výtvarného umenia.
- * Jedinú príležitosť k tomu nám poskytli práve Vianoce, ktoré v slovenskom ľudovom umení a v národnej kultúre vôbec figurujú ako udalosť roka.
- * K vrcholom výtvarného prejavu patria v tejto súvislosti ľudové banické betlehemy. Jeden z nich, súbor drevených polychrómovaných pastierskych figúriek zo Spišskej Belej z prelomu storočia – zapožičaný zo zbierok Slovenského národného múzea v Martine – sme vo filme „Zima“, „oživili“ a použili na predvedenie ľudovej betlehemskej hry. (V súlade s tým sa stal tento betlehem aj súčasťou výstavy.)
- * Betlehemska hra je vari najautentickejším dokladom kresťanského pôvodu slovenskej ľudovej kultúry. Narodenie Dieťaťa je ako najvýznamnejšia a najradostnejšia udalosť roka prerazovaná v nespočetných pastierskych koledách.
- * Slová „VITAJ, DIETĽA KRÁSNE“ sú z jednej z nich a vyjadrujú samotnú podstatu Vianoc, ako sa tradovala v slovenskom prostredí od prijatia kresťanstva po celé tisícročie.

- * S výnimkou posledných štyridsiatich rokov
- * Tie roky zasiahli aj náš filmový projekt, keď jeho realizácia bola po nakrútení prvej časti na počiatku osemdesiatych rokov bez vysvetlenia zastavená.
- * Pochopili sme, že slovenské ľudové umenie zrodené z kresťanskej kultúry, ktorá ho spájala s európskou civilizáciou, sa stalo predmetom vari najrafinovanejšieho a najnebezpečnejšieho útľaku
- * Totalitná moc programovo potláčala všetko, čo bolo v slovenskej ľudovej kultúre kresťanského pôvodu, a zároveň tak systematicky oslabovala význam tejto kultúry ako kultúry národnej, pretože ľud žijúci na území Slovenska sa začal historicky formovať ako národ práve s prijatím kresťanstva.
- * Duchovný útľak tak takmer na celé posledné polstoročie odsúdil slovenské ľudové umenie do postavenia efektnej schránky, vhodnej ako vývozný artikel na reprezentáciu a aj to oficiálne nie – ako sa ukázalo – umenia slovenského.
- * Dnes odchovcanci totalitného režimu nazerajú na vlastnú národnú kultúru ako na brilantne predvádzané krpce a valašky, s ktorými sa vo svete ako národ nepresadíme, aj keď ich budeme predvádzat pod správnu firmou.
- * Avšak druhá časť pravdy, tá podstatná, je na opačnej strane mince: – ako národ sa môžeme presadiť doma i vo svete len pod podmienkou, že si národnú kultúru bude uvedomovať každý z nás vo svojom vnútri.
- * A že ju prenesie aj na svoje deti.
- * Vianoce už svojou myšlienkou Novorodeniatka-dieťaťa, sú bytostne bližšie práve deťom.
- * Preto by sme slová „VITAJ, DIETĽA KRÁSNE“, chceli jedným dychom adresovať všetkým deťom, ktoré v týchto dňoch sviatočných navštívia NAŠU VÝSTAVU.

Helena Sláviková-Rabarová

ANNA CIGÁNOVÁ (nar. 21. 8. 1944 v Martine)

V rokoch 1958–1962 absolvovala štúdium na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave, odbor keramiky u prof. T. Lugsu. V roku 1966 ukončila štúdium scénografie na bábkárskkej katedre divadelnej fakulty Akadémie múzických umení v Prahe u prof. R. Landra.

Od roku 1966 spolupracuje s Československou televíziou, neskôr s divadlom a filmom (Popoluška, Janko Hraško, indiánske rozprávky – Rozprávky Severnej hviezdy, cigánske rozprávky – Krajina Dživibend...).

V sezóne 1976–1977 pôsobí ako scénická výtvarníčka v bábkovom divadle v Banskej Bystrici, od roku 1978 ako výtvarníčka v Štátnom bábkovom divadle v Bratislave.

Hostuje v slovenských a českých bábkových divadlách, ako aj v zahraničí.

Jej tvorba je zameraná predovšetkým na bábky a kostýmy (spolupráca s činohrou, Slovenskou filmovou tvorbou, Slovenským ľudovým umeleckým kolektívom).

Autorsky spolupracovala s vydavateľstvom Mladé letá na detských knihách „Urob si bábky“ a „Vysoká škola dievčenskej zručnosti“.

Medzi najvýraznejšie tituly spomedzi približne stovky realizovaných inscenácií, na ktorých sa výtvarne podieľala, patria: Zo starých letopisov – Plzeň DD, cena

PETER CIGÁN (nar. 12. 7. 1945 v Bratislave)

V roku 1966 absolvoval štúdium scénografie a technológie na bábkárskkej katedre DAMU v Prahe u prof. R. Landra.

V rokoch 1966–74 pôsobí v ČST v Bratislave, od roku 1974–1981 v slobodnom povolani. Neskôr pracuje ako animátor a výtvarník v štúdiu animovaného filmu v Slovenskej filmovej tvorbe v Bratislave.

Aj vo svojej súčasnej tvorbe zostáva verný bábkarstvu a bábkaršemu scénickému výtvarníctvu vo všetkých jeho podobách: televíznej bábkovej inscenácii, bábkovému divadlu a bábkovému animovanému filmu, najmä v tomto období ako člen Štúdia ATAN.

Podstatou tvorby Petra Cigána je schopnosť vystihnúť, zvýrazniť a využiť špecifické výtvarné a dramatické vlastnosti bábkarškových tvarov a ovplyvniť vzájomne ich pôsobenie.

Jeho výtvarný prejav je prínosom do vývinu televíznej scénografie, vodených bábkových inscenácií. V tomto zmysle jeho scénografia neplní iba funkciu informatívnu, ale svojou variabilitou dynamizuje divadelný priestor.

Autorsky spolupracuje s bábkovými divadlami v Bratislave, Košiciach, Banskej Bystrici, Nitre, Žiline a s poľským teatrom lalki i aktora v Poznani.

CENCELE, CENCELE,
VĽAŠUJEM VESELE
ZDRAVIČKO Z OCELE

Vydala správa kultúrnych zariadení Ministerstva kultúry SR, 1990
Zodpovedný za vydanie: Ing. Pavol Straka, riaditeľ
Autorská príprava: Helena Sláviková-Rabarová
Fotografie: Zuzana Jójrtová
Scénické návrhy: Anna Cigánová, Peter Cigán
Design: JMB 90
Tlač: VD Plánografia, náklad: 1000 ks, povolenie NVB 17/90-70

OD KRAČINA DO FAŠIANGOV
DO VEĽKÉHO PIATKU,
DA SA, DIEVČA, VYMAL'OVAT',
BUDEŠ MAŤ PAMIATKU

za kostýmy Skupovej Plzni 1976, Zlatovláska – ÚLD Praha 1977, Kráska a zvieratá – KBD Banská Bystrica, O Cibul'kovi – ŠBD Bratislava, cena za bábky, Princzerna Kukulienska 1982, cena za výpravu BBB, cena za scénografiu na festivale profesionálnych bábkových divadiel vo Varne 1984, cena za kostýmy do Erbenovej Kytice – Kladno 1986, Princ a žobrák – Brno, Slovo o pluku Igorovom – Kladno, Obrazy z dejín ríše veľkomoravskej – Žilina, Radúz a Mahuliena – Banská Bystrica, Sen noci štedrovečnej – Poznaň... Z bratislavských inscenácií zaujali: Udatný Idar, Malý princ, Gulliverove cesty, Plášť, Gilgameš, Čarovná flauta.

ÚČASŤ NA VÝSTAVÁCH

Slovenské profesionálne bábkové divadlo – Žilina 1973
Celoslovenská výstava užitého umenia 1975
Celoslovenská výstava televíznej a filmovej scénografie 1974
Loutkárska scénografie – Plzeň 1976
Slovenská televízna scénografia – Bratislava 1978
Pražské Quadrienále 1979
Československé bábkové divadlo – Barma 1981
4. celoslovenská výstava scénografie – Bratislava 1982
Slovenská bábkarška scénografia – Banská Bystrica 1984

Stručný prehľad vybraných titulov:

Uzlík a nitka, 1966–69; Pani Bieda, 1970; Devulienka Snehulienka, 1972; Dve sestry, 1973; Nosáčikove dobrodružstvá, 1973; Uralské rozprávky, 1974; Fudzi palica, 1976; Biely králik – čierna sliepka, 1977; Medved' Mrmláč, 1977; Zelená košeľa, 1978; Bližšie než najďalej, 1979; Čiernoočko, 1980; Popoluška, 1981; Mongolské rozprávky, 1982; Ako išiel vlčko do sveta, 1984; Rozprávky Severnej hviezdy, 1985; Malý Muk, 1985.
Spolupracoval na animovaných seriáloch Krajčírik špendlíček (1979), Rozprávky pre Jozefku (1986), Lietajúci tanier (1987).
Je autorom putovnej výstavy MK SR pod názvom Slovenské profesionálne bábkové divadlo (ZSSR, Švédsko, 1973).
V roku 1984 na 4. bábkarškej Bystrici získal cenu za scénografiu k hre Z. Zemanikovej Pesničková vojna.

ÚČASŤ NA VÝSTAVÁCH

Zúčastnil sa celoslovenských výstav scénografie, televíznej scénografie v Budapešti, Pražského Quadrienále (1979), výstav výtvarníkov animovaného filmu (1985).

